

عوامل موثر در وابستگی خانواده هسته ای فرزند یاب به خانواده جهت یاب پدری

افسانه توسلی*

چکیده

تحقیق حاضر به بررسی جامعه شناختی عوامل موثر بر میزان و ابعاد وابستگی خانواده هسته ای فرزند یاب به خانواده جهت یاب پدری می پردازد. بر همین اساس فرضیاتی از نظریات جامعه شناسانی همچون پارسونز، لیتواک و گود استنتاج شده است. از آن جا که کشورهای در حال توسعه مراحل شهرنشینی را چندین دهه یا حتی قرن پس از جوامع صنعتی طی می کنند می توان نظریات مبتنی بر شهرنشینی و تغییر شکل خانواده گسترده را که در دهه های گذشته در مورد کشورهای غربی مطرح می شد امروزه در مورد کشورهای در حال توسعه به بوجه آزمایش گذاشت و به نقد و بررسی آنها به عنوان نظریاتی جهانی پرداخت. روش تحقیق حاضر به صورت پیمایشی بوده و جامعه آماری آن شامل خانواده های دانشجویان دانشگاه الزهرا می باشد. در این تحقیق انتخاب نمونه ها از طریق نمونه گیری طبقه ای صورت گرفته است. حجم نمونه برابر ۲۶۰ نفر می باشد که در مورد خانواده ایشان پرسش نامه ها تکمیل شده است. تحلیل داده ها در دو سطح (امار توصیفی و امار استنباطی) انجام گرفته است. نتایج حاصله نشان داد که متغیر تحصیلات پدر خانواده هسته ای با وابستگی به خانواده جهت یاب پدری در ابعاد رعایت مسایل مذهبی، تصمیم گیری های مهم زندگی، تعیین مکان زندگی، شهر محل زندگی و معاشرت ها رابطه معنادار معکوسی را نشان می دهد. همچنین شباهت تحصیلی پدر و پدر بزرگ و تعداد افراد خانواده رابطه معناداری را با وابستگی به خانواده جهت یاب نشان می دهد. تحصیلات مادر با بعد وابستگی مالی به خانواده جهت یاب رابطه معنادار معکوسی را نشان داد. پایگاه اقتصادی - اجتماعی تنها با بعد میزان معاشرت با وابستگی به خانواده جهت یاب رابطه معنادار نشان داد. افزون بر یافته های فوق روشن شد در میان مشاغل مختلف میزان وابستگی متفاوت ارزیابی می شود. سایر متغیرها فاقد همبستگی معنادار با ابعاد وابستگی به خانواده جهت یاب بودند.

واژه های کلیدی: خانواده جهت یاب، خانواده فرزند یاب، روابط خویشاوندی، خانواده هسته ای، وابستگی خانواده

* استادیار دانشگاه الزهرا دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

زن و شوهری که با یکدیگر پیمان زناشویی می بندند هر دو از خانواده والدینی خود جدا می شوند و زندگی جدیدی را آغاز می کنند. در گذشته این جدایی چندان محسوس نبود چرا که خانواده اصلی به دلیل داشتن منابع مالی و ارزشی، خانواده تازه تشکیل شده را در پناه خود اسکان می داد و روابط بسیار نزدیکی بین این دو جاری بود. البته این مساله با خود عواقبی مانند دخالت خانواده اولیه و عدم استقلال مالی، پایگاهی و مکانی خانواده جدید را به دنبال داشت. "در این شرایط شکل خانواده به صورت گسترده^۱ بود که براساس مناسبات خونی، تعداد بشمارای از افراد، از جمله والدین، فرزندان، پدر بزرگ ها و مادر بزرگ ها، عمه ها، عموها، خاله ها، پسر عمو و دختر عمو ها و عمه و دایی زاده کنار هم زندگی می کردند" (کوبین، ۱۳۸۸: ۱۷۱). اما خانواده جدید شهر نشین به دلیل تغییرات ساختاری و اقتصادی در شیوه معیشت از خانواده اولیه خود جدا شده و اقتصاد کشاورزی را رها می کند و به منطقه دیگری نقل مکان می نماید. این جدایی برای او پیامدهایی دارد به طوری که نهاد خانواده را به عنوان یک نهاد پر کارکرد تغییر شکل می دهد.

زن و مرد به دور از شبکه خویشاوندی خود به زندگی ادامه می دهند و بسیاری از کارکردهای گذشته همچون حمایت از سالمندان و ثبات اقتصادی و اجتماعی خود را از دست می دهند. خانواده هسته ای^۲ جدید که عبارت است از واحد خانوادگی بنیانی شامل شوهر، زن و فرزندان (کوبین، ۱۳۸۸: ۱۷۰) زندگی خود را با آشنایی بی واسطه زن و مرد و با عنصر عشق شروع میکند. این در حالی است که در گذشته ازدواج از طریق خانواده و شبکه خویشاوندی صورت می گرفت و البته این مساله لزوماً از ابعاد لاینفک صنعتی شدن می باشد. بنابراین می توان دریافت که مهم ترین تفاوت خانواده هسته ای با انواع دیگر خانواده جدایی محل تولید و محل زندگی و همچنین

نوع همسرگزینی است. انگاره خانواده هسته ای "بسیار قدرتمند است. چنان که مانسی و ساپسفورد می گویند انگاره خانواده هسته ای ظاهراً از چکان قابلیت بر خوردار است که تمامی دیگر قالب های خانوادگی با توجه به ان

تعریف می شود" (برناردز، ۲۰: ۱۳۸۴) تفاوت های عمیق خانواده هسته ای و خانواده گسترده شبکه خویشاوندی را متحول می سازد و آن را از شکل گذشته خود خارج می کند. باید خاطر نشان ساخت که خویشاوندی به شبکه نسبتاً وسیعی از روابط افراد اطلاق می شود که از طریق نسبی یا سببی و از طریق فرزند پذیری به یکدیگر مرتبطند (کوبین، ۱۳۸۸: ۱۷۱). برخی عقیده دارند "خویشاوندی مجموعه ای است از روابط سببی و روابط نسبی و روابط خواهر و برادر و روابط جانبی" (مقصودی، ۱۰۷: ۱۳۸۶) شبکه وسیعی از انواع خویشاوندی در جهان وجود دارد هر رابطه خویشی با خود مجموعه ای از تکالیف و وظایف را به همراه دارد. "حرکت جوامع انسانی از مرحله توحش با دگرگونی در مفاهیم همخونی و وصلت همراه است" ساروخانی، ۱۳۸۱: ۱۹۳ حوزه خویشاوندی زمینه ای مناسب برای مطالعه این موضوع است که آیا همانند گذشته جوامع با تغییر شکل خانواده روبرو هستند یا نه؟ آیا در دوره

زمانی کنونی شاهد این تغییر خواهیم بود یا قرن ها زمان برای این دگرگونی لازم است؟

¹ extended family

² nuclear family

³ Mansie & Sapsford

⁴ Kinship

خویشاوندی و انزوای خانواده هسته ای در جوامع در حال توسعه نیز که از بافت خویشاوندی نسبتاً سنتی برخوردارند مانند جوامع توسعه یافته سراغاز تحول خانواده هسته ای خواهد بود؟ جهت پاسخ به این سوالات در ابتدا باید به میزان و نوع روابط خویشاوندی در جامعه خود دست یابیم و عوامل این وابستگی را بررسی نماییم .

به نظر می رسد خانواده هسته ای به مفهوم غربی نمی تواند در جامعه نیمه مدرن و تا حدی سنتی ما شکل بگیرد. بنابراین هرچند خانواده به ظاهر از خانواده پدری خود جدا شده است اما بر خلاف نظر تالکوت پارسونز^۱ جامعه شناس معاصر روابط او همچنان با شدت برقرار است و چه از نظر مکانی و چه از نظر استقلال اقتصادی و یا حتی موارد دیگر مانند حمایت و نگهداری از فرزندان که وی به عنوان شاخص های خانواده هسته ای از آن نام می برد به شدت به خانواده اولیه خود وابسته است. بنابراین اطلاق خانواده هسته ای به خانواده معاصر ایرانی لزوم تحقیقات بیشتری را می طلبد. تحصیلات پدر، سن خانواده هسته ای، دوره عمر، نوع شبکه خویشاوندی، تعداد افراد خانواده و پایگاه اقتصادی - اجتماعی همگی در روابط میان خانواده فرزندیاب و خانواده جهت یاب به عنوان متغیر وابسته تاثیر گذار است و در این تحقیق مورد بررسی قرار می گیرد.

از دهه ۷۰ در کشورهای غربی با استفاده از روش های پیمایشی تحقیقات زیادی در این زمینه انجام شد و نوع تماس ها و میزان تماس های دو خانواده فرزند یاب و جهت یاب به ازمون گذارده شد. اما در ایران این تحقیقات تنها حلقه مفقوده ای را نشان می دهد که لزوم شروع مطالعات در این زمینه را مطرح می کند. به عبارت دیگر علاوه بر اهمیت این موضوع در زمینه های مختلف، عدم وجود هیچ گونه تحقیقی که کاملاً مرتبط با موضوع باشد اهمیت انتخاب این بررسی را روشن می سازد. تحقیقات انجام شده بیشتر به تیپولوژی پرداخته، یا ازدواج های خویشاوندی را مطرح می نمایند و یا از منظر انسان شناسی به مطالعه موضوع می پردازند و این در حالی است که در تحقیقات غربی بیش از ۵ دهه با رویکردی جامعه شناختی به موضوع پرداخته شده است.

پیشینه تحقیقات در ایران تنها در مورد انواع خویشاوندی از منظر انسان شناسی (شوازی و ترابی، ۱۳۸۵) به بحث می پردازد و یا به تفسیر ازدواج خویشاوندی (ترابی و شوازی، ۱۳۸۵) اکتفا می کند. تحقیقات دیگری نیز پیرامون بحث های باروری در مورد خویشاوندی انجام شده است (گرمارودی، ۱۳۸۷). کمبود مطالعات در ایران با انبوهی مطالعات خارجی در این زمینه قابل مقایسه نیست. ام. جی. پلیر در مقاله ای تحت عنوان "مطالعه خویشاوندی در انسان شناسی اواخر قرن ۲۰" موقعیت مطالعات خویشاوندی در انسان شناسی در اواخر قرن ۲۰ را یادآور شد و نظریه ها و تغییرات روش شناختی را که از سال های ۱۹۸۰ در مورد این مسئله رخ داده خاطر نشان ساخت. در مقاله

وی اولشلو و کچکچلیک "تجزیه و تحلیل اجتماعی و فرهنگی روستای تورکمنی در منطقه اورده ایلی، جمهوری آذربایجان" (۱۹۹۹) (یاما در تحقیقی تحت عنوان "انزوای خانواده هسته ای و سازمان خویشاوندی در ژاپن: رویکردی فرضی به ارتباطات بین خانواده و جامعه" به تاثیر صنعتی شدن در انزوای خانواده هسته ای اشاره میکنند (یومنی و نونویاما، ۱۹۶۷). در دهه ۷۰ شاهد تحقیقات دیگری همچون "تأثیر بلایا در روابط خویشاوندی" هستیم که طی آن مقایسه ای بین خانواده های قربانی و غیر قربانی سه سال پس از یک بلای اجتماعی بزرگ صورت گرفت. (دراپک، کی، اریکسون و کراو

¹ Talcot Parsons

، ۱۹۷۵). "خویشاوندی" عنوان مطالعه ای است در همین دهه صورت گرفته و ادراک ما را از خویشاوندی و سازمان خویشاوندی در تحقیق های سیستماتیک مقایسه ای بررسی می کند (ویتکوسکی، ۱۹۷۷). در دهه ۸۰ "تصور از خویشاوندی" که توسط روبرت ویتون به رشته تحریر درآمد خویشاوندی در اروپای غربی (آلپ) از قرون وسطی تا قرن ۱۸ را با تمرکز خاص بر روی هلند و آلمان تشریح کرد. (ویتون، ۱۹۸۷).

در همین سال ها چریل آل ککس با مقاله "روابط خویشاوندی در آتن کلاسیک - اتصالات برادر خواهری" به بررسی خطابه های آتن کلاسیک در مورد روابط بین برادران، بین برادرها و خواهرها و میان برادران ناتنی می پردازد و بیان می کند که با وجود علاقه و تمایل میان خویشاوندان مذکر، قوانین ارث آتنی ها و الزام تقسیم مساوی املاک پدری و ارث مذکر، تضادها و ستیزه هایی را میان برادران بر می انگیزد (کاکس، ۱۹۸۸). "دلسردی در روابط خویشاوندی بزرگسالی" توسط ویکتوریا اچ. بدفورد در ۱۹۸۹ انجام شد و منبع بالقوه متغیر سیستماتیک یعنی جنسیت و تفاوت های رشدی در آگاهی از احساسات نهفته در مورد خویشاوندان همسن و همجنس به آزمون گذاشته شد (بدفورد، ۱۹۸۹). تحقیق "روابط خویشاوندی در مردان و زنان روستایی بازنشسته در دهه ۹۰" توسط درفمن و مرتن در ایوا صورت گرفت. اهداف این مطالعه شامل: مقایسه کمیت و کیفیت روابط داخل نسلی و خواهر برادری در زنان و مردان بازنشسته است (درفمن و مرتن، ۱۹۹۰).

تحقیق "علاقه، تماس اجتماعی و فاصله جغرافیایی میان فرزندان بزرگسال و والدینشان" توسط لورا لوتون و سیلورشتاین در همین دهه انجام شد. این تحقیق به بررسی پاسخ پرسش های زیر پرداخته است: آیا علاقه، مهربانی و محبت بیشتر بین فرزندان بزرگسال و والدینشان به تماس اجتماعی بیشتر می انجامد؟ آیا تماس اجتماعی مکرر به مهربانی و محبت بیشتری می انجامد؟ و یا هر دو اینها متقابلاً بر هم اثر می گذارند؟ (لاوتون و سیلورشتاین، ۱۹۹۴). در سال های ۲۰۰۰ به بعد می توان به تحقیقاتی همچون "اندازه گیری گرایش ها به سمت روابط خویشاوندی بزرگسالی: مقیاس روابط خویشاوندی در دوره عمر^۱" (ریجیو، ۲۰۰۰)، "تنهایی در بزرگسالان مسن ازدواج کرده، بیوه، مطلقه و هرگز ازدواج نکرده" (پینکارت ۲۰۰۳)، "روابط خویشاوندی در شروع بزرگسالی و جوانی" (شارف، شولمن و اویگاد، ۲۰۰۵)، "خانواده های برجسته امریکایی - هندی: ۸ نوجوان (جوان) و جد و جد (پدر بزرگ و مادر بزرگ)" آگاهی و درک مشترک از جنبه های گوناگون روابط خویشاوندی (کراس و دی، ۲۰۰۸) و... اشاره کرد.

یکی از مهم ترین نظریه پردازان حوزه خویشاوندی دیوید اشنايدر است. او در ابتدای فعالیت های اکادمیک خود افکارش کاملاً سنتی بود به این معنا که مقوله های قراردادی در حوزه خویشاوندی را کامل پذیرفته بود. حتی بعدها پیرو نظریات نسبی گرایی فرانس بواس^۲ بود. وی همچنان از نظریات جامعه شناسانه تالکوت پارسونز جانبداری می کرد. اما بعد ها او در برجسته ترین کتاب خود به نام "خویشاوندی امریکایی" (۱۹۶۸) اظهار می دارد که چنین تفکری در حوزه خویشاوندی تفکری به طور کامل قالبی و به دور از اندیشه نسبییت فرهنگی است. تفکر نسبییت

¹ Life Sibling Relationship Scale

² David schneider

³ France Boaas

فرهنگی او در مطالعات خویشاوندی در دهه هشتاد (۱۹۸۰) یک تفکر قالب و پر نفوذ در حوزه خویشاوندی در امریکا بود (Parkin 1977، به نقل از مقصودی، ۱۳۸۰:۷۰). رادکلیف براون و لویی اشتروس نیز در تعریف واحد خویشاوندی تنازعاتی باهم دارند (توسلی، ۱۳۸۸: ۱۵۷). اما مبانی نظری بحث حاضر بیش از همه در پی بررسی شبکه خویشاوندی خانواده هسته ای در ایران و روابط آن، با در نظر گرفتن جدایی مکانی میان خانواده هسته ای و خانواده گسترده بر اساس نظریات تالکوت پارسونز جامعه شناس معاصر می باشد. پارسونز عقیده داشت که خانواده از شکل دیرین خود در آمده و به دلیل تغییر وضعیت اقتصادی جامعه از حالت اقتصاد مبتنی بر کشاورزی به اقتصاد مبتنی بر صنعت ساختار خانواده نیز تغییر نموده و از حالت گسترده به حالت هسته ای در آمده است. این نوع خانواده بر خلاف گذشته که با پایگاه اقتصادی - اجتماعی پدر خانواده تعریف می شد اکنون پایگاه اقتصادی - اجتماعی جدیدی را بنا می نماید که بر اساس شغل پدر - همسر تعریف می شود. از سوی دیگر ازدواج که در گذشته بر اساس انتخاب خانواده و مصالح اقتصادی انجام می شد اکنون در دوران صنعت بر مبنای عشق انجام می شود. از مشخصات بارز خانواده هسته ای از نظر پارسونز جدایی جغرافیایی و مکانی خانواده جدید با نام خانواده فرزند یاب^۱ یا خانواده ای که فرد خود تشکیل می دهد و شامل همسر و فرزندان اوست (پارسونز ۱۳۶۳، به نقل از اعزازی ۱۳۸۵: ۶۶، از خانواده گسترده با نام خانواده جهت یاب^۲ یا اصلی می باشد. خانواده جهت یاب خانواده ای است که فرد در آن رشد می کند و به آن خانواده سلفی نیز گفته می شود (پارسونز ۱۳۶۳، به نقل از اعزازی، ۱۳۸۵: ۶۵). خانواده تازه شکل گرفته مجبور است به دنبال پدر و شغل وی از محل زندگی والدین جدا شود و به محل دیگری نقل مکان کند. همین مسأله باعث بسیاری از رخدادها از جمله انومی خانواده و انزوای آن می شود. به نظر می رسد که ایزولاسیون (انزوای) خانواده هسته ای لزوماً همگام با توسعه صنعتی رخ می دهد (ایسن و ۱۹۷۲).

پارسونز خاطر نشان می کند که پروسه تغییر ساختاری در جامعه امریکا انزوای خانواده هسته ای را از سایر واحد های خویشاوندی به دنبال دارد (یومنی و نونویاما، ۱۹۶۷). بر این اساس می توان بیان کرد که او صنعتی شدن را دلیل انزوای خانواده هسته ای می داند. یک جامعه شناس پارسونزی می گوید "تحلیل کارکردی پارسونزی شناخت این مسأله است که خانواده امریکایی با رسیدن جامعه امریکا به بالاترین سطح صنعتی شدن به بالاترین

سطح انزوای می رسد" (پیتز، ۱۹۶۴: ۸۸). برخی انزوای خانواده هسته ای را به صنعتی شدن و برخی آن را به شهرنشینی نسبت می دهند و برخی نیز هر نوع ارتباطی بین اینها را رد می کنند. پیوندهای خانواده های گسترده به دلایل سه گانه زیر بیش از پیش سست و ضعیف شده است: نخست آنکه فرد در جامعه شهری باید از لحاظ جغرافیایی پیوسته جابه جا شود دوم آنکه گروه های

رسمی برای حل مسایل و مشکلات مردم جای گروه های خویشاوندی و سنتی را می گیرند. سوم آنکه افراد فرصت پیدا کردند که با کار و تلاش، پایگاه مطلوب و دلخواه خود را در جامعه به دست آورند، بدین معنی که از این پس افراد برای کسب منزلت اجتماعی، فقط وابسته به خانواده خود نبوده، از طریق تحصیلات و محیط های اجتماعی، منزلت اجتماعی دلخواه را کسب می کنند (کوبن، ۱۳۸۸: ۱۷۳).

¹ family of procreation

² family of orientation or family of origine

در جامعه شهری - صنعتی پیچیده ارتقای فرد و در نتیجه جایگاه والای او در جامعه از طریق شایستگی های حرفه ای او امکان پذیر است و البته فرد برای ارتقای شغلی خود ممکن است به ناچار به شهر دیگری منتقل شود. بدیهی است خانواده هسته ای در این فرایند پابرجا می ماند اما ارتباط افراد با خانواده گسترده گسسته می شود. افزون بر آن فردی که با مشکلات شخصی روبرو می شود و در یک محیط شهری به کمک نیاز دارد به خوبی می تواند به یک متخصص یا همکار حرفه ای که خویشاوندش نیست، اما می داند چگونه آن مشکل را حل کند، مراجعه کند. این دو مورد نشان می دهد که تا چه حد نقش روابط و شبکه خویشاوندی به دلیل توسعه شهرنشینی و صنعت کاهش یافته است (کوپن، ۱۳۸۸: ۱۷۴).

در دیدگاه پارسونز، در واقع با ازدواج و تشکیل خانواده، فرد هر نوع همبستگی با خانواده قبلی در خانواده جهت یاب، خود را از دست می دهد. همبستگی خانوادگی که در نظام های دیگر خویشاوندی سبب ثبات گروه های بزرگ خویشاوندی می شد از بین می رود و تنها همبستگی فرد نسبت به خانواده فرزند یاب خود بوجود می آید. برای دوام این همبستگی توقعات زن و شوهر از یکدیگر ضروری است. توقعاتی که در جامعه آمریکا زن و شوهر را موظف می سازد که یکدیگر را عاشقانه دوست داشته باشند. شرط ضروری برای عشق در خانواده این است که زن و مرد یکدیگر را به دور از دخالت های خانواده و بر اساس تمایلات احساسی خود انتخاب کرده باشند، بدین معنا برای چنین خانواده ای همسر گزینی آزاد ضروری است. پیوند ازدواج در جامعه ما عمده ترین سنگ بنای ساختاری نظام خویشاوندی را تشکیل می دهد. این خصیصه از این واقعیت نتیجه می شود که زن و مردی که با یکدیگر ازدواج کرده اند زوجی را بوجود می آورند که آن ازدواج از طریق پیوند های بالنسبه نیرومند خویشاوندی، با بالغین دیگر مورد حمایت قرار نمی گیرد. در نقد به نظریات پارسونز لیتواک^۱ عقیده دارد اگر برای ابتدای عصر صنعت نظر پارسونز صائب باشد، لکن امروز طبقات صنعت و افراد دگرگون شده است. لیتواک روی روابط خانوادگی ۹۲۰ نفر که والدینشان در شهر بوده مطالعه کرده و نشان داده است که ۴۳٪ کارگران که تحرک اجتماعی نداشته اند و ۵۱٪

٪

کسانی که تحرک اجتماعی صعودی داشته اند و ۵۹ افرادی که از طبقه بالا بوده اند دو هفته یکبار یا بیشتر به دید و بازدید والدین می پردازند. بنا براین بهبود وضع شغلی و روابط خویشاوندی مانع الجمع نیست (میشل، ۱۳۵۴: ۱۱۶). بالاخره اگر والدین و خویشان در خارج از شهر زندگی کنند، زن و شوهرهای جوان نزدیکی با والدین را همانقدر آرزو می کنند که بهبود موفقیت شغلی را. نتایج مزبور برای لیتواک به این معنا است که خویشاوندان به اعضای خود که برای بهبود موفقیت اجتماعی خویش در شهر زندگی می کنند کمک مادی می کنند همچنین بر خلاف نظر پارسونز، خویشاوندی مانع تحرک جغرافیایی و شغلی فرد نیست و در نتیجه لیتواک می گوید: مفهوم خانواده زن و شوهری دور افتاده بایستی جای خود را به مفهوم خانواده گسترده دگرگون شده بدهد که شامل تعدادی خانواده های هسته ای مرتبط به یکدیگر بر اساس برابری است با این گرایش که از ارتباطات مزبور هدف و ارزشی واحد بوجود آید به علاوه این خانواده ها متوقع نیستند که فرزندان شان در جوار آنان زندگی کنند و از نظر شغلی نیز آنان را حمایت نمی کنند ولی ضمن جدایی از خانواده زن و شوهری دور افتاده در مواقع احتیاج به یاری آنان می شتابند و محقق مزبور هم چنین نشان داده که تکنولوژی وجود گروه های اولین دوستان و همسایگان و روابط خانواده

^۱ Litwack

ویلیام جیمز گود^۱ بر اساس تحقیقات لیتواک می گوید: روابط خویشاوندی در خانواده های طبقات بالا و متوسط بیشتر حفظ می شود، خانواده های مزبور برای پیشرفت در سلسله مراتب اجتماعی از طبقات پایین موفق ترند. در قشر بالا خویشاوندی گسترده بیش تر است و بیش تر کنترل روی روابط قبل از ازدواج و انتخاب همسر جوانان دارد و کمک های متقابل هم بین آنها بیش تر معمول است در قشرهای پایین نیز در صورت حفظ روابط خویشاوندی امکان بیش تری در بالا رفتن سلسله مراتب شغلی وجود دارد. اما برای کوشش در پیشرفت، خویشاوندی به خانواده جدید کمتر کمک می کنند. بنابراین نظر پارسونز که بر حسب آن خانواده زن و شوهری دور افتاده از خویشاوندان برای پیشرفت در سلسله مراتب اجتماعی مناسب تر است عملاً رد می شود. از طرف دیگر تعداد بیشتری از مطالعات که در فرانسه و انگلستان و کشورهای دیگر اروپایی انجام گرفته است، نشان می دهد که خانواده هسته ای بسیاری از روابطش را با خویشاوندی حفظ کرده است (میشل، ۱۳۵۴؛ ۱۱۸ - ۱۱۷).

نظر پارسونز که بر حسب آن خانواده معاصر در کشورهای توسعه یافته از خویشاوندان به دور افتاده است مورد انتقاد محققین متعددی واقع شده است وقتی پارسونز دور افتادگی و تنهایی خانواده هسته ای را توصیف می کند منظورش دور افتادگی جغرافیایی بوده زیرا این خانواده در یک آپارتمان یا یک منزل جدا از نیاکان خویش زندگی می کنند. آنگاه به عدم دخالت ارزش های خاص خانواده گسترده و عدم طرفداری اقوام از فرد در زندگی شغلی وی می پردازد و در حقیقت بیش از آنچه پارسونز گفته به اونسبت می دهد. یعنی می گویند پارسونز معتقد است خانواده معاصر روابط اجتماعی و کمک های متقابل را با خویشاوندی گسترده قطع کرده است و کوشیده اند تا نشان دهند که خانواده زن و شوهری معاصر روابطش را هم چنان با خویشاوندی گسترده ادامه می دهد (میشل، ۱۳۵۴: ۱۱۵).

همانطور که قبلاً اشاره شد پارسونز به عنوان یکی از صاحب نظران حوزه خانواده میزان ارتباطات خانواده هسته ای فرزند یاب و جهت یاب را شرح می دهد و عامل صنعتی شدن و شهر نشینی را از عوامل ساخت خانواده هسته ای ذکر می کند. اما با توجه به انتقاداتی که در مورد مباحث پارسونز مطرح شده و همچنین ساختار خانواده در ایران نوع و میزان تماس بین دو خانواده فرزند یاب و جهت یاب مورد بررسی قرار می گیرد. گرچه خانواده هسته ای امروزی از خانواده جهت یاب خود از نظر مکانی و جغرافیایی جدا شده است اما هنوز وابستگی هایی همچون مراقبت از فرزندان و کمک و حمایت مالی و روابط خانوادگی به اندازه کافی وجود دارد و گاه تا حدی این حمایت ها شدید است و این ارتباطات پابرجاست که از اطلاق خانواده هسته ای به این نوع خانواده دچار تردید می شویم. اینکه در ایران نیز اکثر ازدواج های خانواده هسته ای بر مبنای عشق صورت گیرد یا خیر لزوم تحقیقات زیادی را روشن می سازد.

تحقیقات در ژاپن نشان می دهد که روابط خویشاوندی بیشتر به سمت زن باید متمایل شود (در جامعه ای که مرد کار می کند و زن در خانه است). زیرا در چنین جامعه ای امکان اتصالات اجتماعی بین زن و خانواده زن بیشتر است. بنابراین همانطور که کویاما^۲ می گوید روابط با خویشاوند زن در ژاپن بیشتر است گرچه تماس با خویشاوند

¹ William James Goode

² Koyoma

در ژاپن کمتر از امریکا برآورد شده است که دلیل آن موقعیت شغلی است. سیستم شغلی امریکا به خانواده هسته ای منزوی ثبات بیشتر اقتصادی و احساسی می دهد و ترس سقوط در آنومی خانواده الزامات تماس با خویشاوند را زیاد می کند در حالی که در ژاپن این مسأله تا حدی توسط نظام حرفه ای ممانعت می شود. اما در مورد ایران به نظر می رسد به دلیل اقتدار پدر در خانواده هایی که حداقل دو دهه از عمر ایشان می گذرد و همچنین مسأله ارث، روابط هنوز به نفع مرد باشد. بنابراین این در این تحقیق بر خلاف نظر کویاما وابستگی به خانواده مرد مد نظر قرار گرفته است. شاخص های مورد نظر پارسونز از جمله پایگاه اقتصادی اجتماعی مرد که شامل شغل، درآمد و تحصیلات است به عنوان متغیرهای مستقل و ابعاد وابستگی به خانواده جهت یاب پدری بر اساس نظریه پارسونز شامل نزدیکی مکان زندگی، شهر محل زندگی، میزان تماس ها و معاشرت ها، استفاده از امکانات مالی و متغیرهای دیگری همچون تعداد افراد خانواده، تصمیم گیری در امور مهم زندگی و رعایت مسایل مذهبی که در جامعه ما مطرح است در این تحقیق بررسی شده است.

از مباحث نظری مطرح شده میتوان فرضیات زیر را استنتاج کرد:

به نظر میرسد میان پایگاه اقتصادی اجتماعی خانواده و وابستگی مالی، غیرمالی و مکانی به خانواده پدری رابطه وجود دارد.

به نظر میرسد میان شباهت تحصیلی پدر و پدر بزرگ و وابستگی مالی، غیرمالی و مکانی به خانواده پدری رابطه وجود دارد.

به نظر میرسد میان تعداد افراد خانواده و وابستگی مالی، غیرمالی و مکانی به خانواده پدری رابطه وجود دارد.

روش

تحقیق حاضر از لحاظ روش یک تحقیق پیمایشی محسوب می شود و واحد تحلیل در آن فرد است که در رابطه با خانواده خود پاسخ می دهد. با توجه به روش تحقیق بکار رفته، کاربردی ترین ابزار ما در این تحقیق می تواند پرسشنامه^۱ محقق ساخته باشد. پرسشنامه بکار رفته برای جمع آوری اطلاعات پرسشنامه بسته خواهد بود. علت استفاده از پرسشنامه بسته، سهل الوصول بودن، کم هزینه بودن، تکمیل سریع و از همه مهمتر تناسب آن با هدف تحقیق می باشد.

شایان ذکر است که سوالات پرسشنامه مورد استفاده در این پژوهش به صورت پنج گزینه ای بر اساس طیف لیکرت تنظیم گردیده است. سوالات زمینه ای نیز به صورت سوال باز طرح شده اند. پرسش نامه توسط پرسش گران به صورت حضوری تکمیل شده است.

«بسیار مطلوب است علاوه بر کنترل اولیه ای که در مورد پرسشنامه به منظور تعیین نکات مبهم انجام می شود، قبل از استفاده از پرسشنامه نهایی، آن را به صورت آزمایشی اجرا کرد تا اعتبار و روایی آن مشخص شود» (دلاور، ۱۳۷۶:۲۲۹).

در این پژوهش نیز نمونه ای به حجم ۲۰ نفر انتخاب و پرسشنامه بین دانشجویان توزیع شد و با بررسی پاسخ ها

^۱ Questionnaires

اعتبار و روایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. الفای کرونباخ برابر با ۰/۷۸ ارزیابی شد. همچنین به منظور بالا بردن اعتبار تحقیق، سئوالات پرسشنامه به چند نفر از متخصصین از جمله اساتید دانشگاه نشان داده شد و تغییراتی در مورد نحوه سئوالات و ترتیب آن انجام گردید.

جمعیت مورد مطالعه در این پژوهش خانواده های دانشجویان دختر شاغل به تحصیل در سال ۱۳۸۷-۱۳۸۶ در دانشگاه الزهرا در مقاطع تحصیلی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری می باشد.

با توجه به جامعه آماری مورد پژوهش دانشجویان به لحاظ سن، تحصیلات، دانشکده، رشته تحصیلی و وضعیت تأهل تقسیم می شوند، برای انتخاب حجم نمونه از جامعه آماری نمونه گیری طبقه ای مورد استفاده قرار گرفت. «نمونه گیری طبقه ای زمانی به کار می رود که جامعه آماری دارای ساخت همگن و متجانس نبوده و از اجزاء گوناگون تشکیل شده باشند. در چنین مواردی می بایست جامعه به طبقاتی تقسیم شود که هر یک از آنها دارای ساخت متجانس باشد و سپس از هر طبقه (به صورت یک جامعه آماری خاص) نمونه گرفت و در این نمونه گیری نسبت طبقه در جامعه آماری رعایت می شود» (رفعی پور، ۱۳۶۷: ۳۸۸-۳۸۹).

به عبارت دیگر در «نمونه گیری طبقه ای محقق می خواهد نمونه تحقیقی را به گونه ای انتخاب کند که مطمئن شود زیر گروه ها با هر نسبتی که در جامعه هستند با همان نسبت به عنوان نماینده جامعه در نمونه حضور داشته باشند. پس درصد آزمودنی هایی که به صورت تصادفی از هر گروه انتخاب می شود برابر درصد همان گروه در جامعه مورد نظر است» (دلور، ۱۳۷۶: ۱۵۵).

در پژوهش حاضر، از مجموع کل دانشجویان دانشگاه با استناد به فرمول کوکران خانواده ۲۶۰ نفر به عنوان جامعه نمونه در نظر گرفته شد.

به منظور عملیاتی سازی متغیرهای اصلی پژوهش، متغیر وابسته میزان و ابعاد وابستگی خانواده فرزندیاب به خانواده جهت یاب، شاخص های وابستگی مالی با گویه های:

وابستگی مالی در استفاده از منزل مادری یا پدری، وابستگی مالی جهت خرید وسایل، وابستگی مالی مثل خرید منزل وابستگی غیر مالی با گویه های: نگره داری از فرزندان، تصمیم گیری مهم زندگی، مسایل مذهبی، معاشرت ها وابستگی مکانی با گویه های: شهر محل زندگی، محل زندگی دیدارها با گویه: تعداد دیدار با خانواده. و متغیر های مستقل با گویه های: پایگاه اقتصادی اجتماعی با گویه: شغل، تحصیلات، درآمد خانواده، وضعیت ملک مسکونی و متغیر نوع ازدواج والدین سنجیده شده است.

یافته ها

در این بخش به دلیل تعدد شاخص های متغیر وابسته تنها به روابط معنادار میان متغیرها اشاره شده و سایر روابطی که معناداری ان به اثبات نرسیده است حذف می گردد.

متغیر وابسته		متغیر مستقل تحصیلات پدر	
		ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معناداری
رعایت مسایل مذهبی		-۰,۱۷۴	۰,۰۰۵
وابستگی به	تصمیم گیری های مهم زندگی	-۰,۱۲۷	۰,۰۴۲
خانواده پدری	تعیین مکان زندگی	-۰,۱۳۴	۰,۰۳۱
در:	تعیین شهر محل زندگی	-۰,۱۴۸	۰,۰۱۷
معاشرت ها		-۰,۱۷۴	۰,۰۰۵

• بین تحصیلات پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری در مسائل مذهبی همبستگی معناداری وجود دارد.

با توجه به اینکه دو متغیر هر دو در سطح ترتیبی می باشد در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از اسپیرمن استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری آن برابر است با $Sig=0,005$ به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه بین دو متغیر $r=-0,174$ بیانگر رابطه نسبتاً ضعیفی می باشد به عبارت دیگر هر چقدر تحصیلات پدر نیز افزایش می یابد وابستگی به خانواده پدر در مسائل مذهبی کاهش می یابد و بالعکس. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می شود. بنابراین بین تحصیلات پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری در مسائل مذهبی همبستگی معناداری وجود دارد.

• بین تحصیلات پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری در تصمیم گیری های مهم زندگی همبستگی معناداری وجود دارد.

با توجه به اینکه دو متغیر هر دو در سطح ترتیبی می باشد در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از اسپیرمن استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری آن برابر است با $Sig=0,042$ به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه بین دو متغیر $r=-0,127$ بیانگر رابطه نسبتاً ضعیفی می باشد به عبارت دیگر هر چقدر تحصیلات پدر نیز افزایش می یابد وابستگی به خانواده پدر در تصمیم گیری های مهم زندگی کاهش می یابد و بالعکس. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می شود. بنابراین بین تحصیلات پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری تصمیم گیری های مهم زندگی همبستگی معناداری وجود دارد.

• بین تحصیلات پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری در محله زندگی همبستگی معناداری وجود دارد. با توجه به اینکه دو متغیر هر دو در سطح ترتیبی می باشد در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از اسپیرمن استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری آن برابر است با $Sig=0,031$ به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه بین دو متغیر

$r = -0,134$ منفی بیانگر رابطه ضعیفی می باشد به عبارت دیگر هر چقدر تحصیلات پدر افزایش یابد، وابستگی به خانواده پدری از نظر محله زندگی کاهش می یابد. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می شود بنابراین بین تحصیلات پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری از نظر محله زندگی همبستگی معناداری وجود دارد.

• بین تحصیلات پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری در تعیین شهر محل زندگی همبستگی معناداری وجود دارد.

با توجه به اینکه دو متغیر هر دو در سطح ترتیبی می باشد در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از اسپیرمن استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری آن برابر است با $Sig = 0,017$ به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه بین دو متغیر $r = -0,148$ منفی بیانگر رابطه ضعیفی می باشد به عبارت دیگر هر چقدر تحصیلات پدر افزایش یابد، وابستگی به خانواده پدری از نظر شهر محل زندگی کاهش می یابد. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می شود بنابراین بین تحصیلات پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری از نظر شهر محل زندگی همبستگی معناداری وجود دارد.

بین تحصیلات پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری در معاشرت ها همبستگی معناداری وجود دارد. با توجه به اینکه دو متغیر هر دو در سطح ترتیبی می باشد در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از اسپیرمن استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری آن برابر است با $Sig = 0,005$ به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه بین دو متغیر $r = -0,174$ منفی بیانگر رابطه نسبتاً ضعیفی می باشد به عبارت دیگر هر چقدر تحصیلات پدر نیز افزایش می یابد وابستگی به خانواده پدری در معاشرت ها افزایش می یابد و بالعکس. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می شود. بنابراین بین تحصیلات پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری در معاشرت ها همبستگی معناداری وجود دارد.

جدول ۲- ضرایب همبستگی میان شباهت تحصیلی و تعداد افراد خانواده با وابستگی به خانواده پدری

متغیر وابسته وابستگی به خانواده پدری		متغیر مستقل
سطح معناداری	ضریب همبستگی اسپیرمن	
۰,۰۳۲	۰,۱۳۴	شباهت تحصیلی پدر و پدر بزرگ
۰,۰۳۴	-۰,۱۳۲	تعداد افراد خانواده

بین میزان شباهت تحصیلی پدر پاسخگو و تحصیلات پدر بزرگ (پدر پدر) با وابستگی به خانواده پدری همبستگی معناداری وجود دارد.

با توجه به اینکه دو متغیر هر دو در سطح ترتیبی می باشد در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از آزمون اسپیرمن استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری آن برابر است با $Sig=0,032$ به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه بین دو متغیر $r=0,134$ بیانگر رابطه ضعیفی می باشد به عبارت دیگر هر چقدر شباهت تحصیلی بیشتر باشد وابستگی به خانواده پدری بیشتر می شود و بالعکس. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می شود بین میزان شباهت تحصیلی پدر پاسخگو و تحصیلات پدر بزرگ (پدر پدر) با وابستگی به خانواده پدری همبستگی معناداری وجود دارد

• بین تعداد افراد خانواده و وابستگی به خانواده پدری همبستگی معناداری وجود دارد.

با توجه به اینکه دو متغیر هر دو در سطح ترتیبی می باشد برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از اسپیرمن استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری آن برابر است با $Sig=0,034$ به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه بین دو متغیر $r=-0,132$ منفی بیانگر رابطه ضعیفی می باشد به عبارت دیگر هر چقدر تعداد افراد خانواده افزایش یابد، وابستگی به خانواده پدری کاهش می یابد. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می شود بنابراین بین تعداد افراد خانواده و وابستگی به خانواده پدری همبستگی معناداری وجود دارد.

جدول ۳- ضرایب همبستگی میان پایگاه اقتصادی اجتماعی و وابستگی معاشرتی به خانواده پدری

متغیر وابسته	متغیر مستقل
متغیر وابسته وابستگی به خانواده پدری از نظر معاشرت	ضریب همبستگی پیرسون
سطح معناداری	پایگاه اقتصادی اجتماعی
۰,۰۱۰	-۰,۱۶۱

بین پایگاه اقتصادی اجتماعی پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدر از نظر معاشرت همبستگی معناداری وجود دارد. با توجه به اینکه دو متغیر وابستگی به خانواده پدری و پایگاه اقتصادی اجتماعی پدر پاسخگو هر دو در سطح ترتیبی می باشند در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از آزمون اسپیرمن استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری آن برابر است با $Sig=0,010$ به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه بین دو متغیر $r=-0,161$ بیانگر رابطه نسبتاً ضعیف می باشد. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می شود. بنابراین بین پایگاه اقتصادی اجتماعی پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدر از نظر معاشرت همبستگی معناداری وجود دارد.

متغیر وابسته تحصیلات پدر		
متغیر مستقل	ضریب پیرسون	سطح معناداری
تحصیلات پدر بزرگ	۰,۴۳	۰,۰۰۰

• بین میزان تحصیلات پدر پاسخگو و تحصیلات پدر بزرگ (پدر پدر) همبستگی معناداری وجود دارد. با توجه به اینکه دو متغیر هر دو در سطح ترتیبی می باشد در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از آزمون اسپیرمن استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری آن برابر است با $\text{Sig}=0,000$ به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه بین دو متغیر $r=0,43$ بیانگر رابطه قوی می باشد به عبارت دیگر هر چقدر تحصیلات پدر بزرگ بالاتر باشد تحصیلات پدر نیز افزایش می یابد و بالعکس. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می شود بین میزان تحصیلات پدر پاسخگو و تحصیلات پدر بزرگ (پدر پدر) همبستگی معناداری وجود دارد.

جدول ۵- ضرایب خی دو میان متغیرها

رابطه متغیرها	معناداری	دامنه	مقدار	d سامرز شدت همبستگی
تحصیلات پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری	۰,۰۴۵	۲۰	۳۱,۸۲	-۰,۰۹۱
تحصیلات مادر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری	۰,۰۲۴	۲۰	۳۴,۳۵	-۰,۰۹۸
تحصیلات مادر پاسخگو و وابستگی مالی به خانواده پدری	۰,۰۳۲	۲۰	۳۳,۱۵	-۰,۱۵۴
شغل پدر پاسخگو و شغل پدر بزرگ	۰,۰۰	۱۲۱	۲۰۳,۶۸	۲۰۳

• بین تحصیلات پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری همبستگی معناداری وجود دارد. با توجه به اینکه دو متغیر هر دو در سطح ترتیبی می باشد در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از d سامرز استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری آن برابر است با $\text{Sig}=0,045$ به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه بین دو متغیر $r=-0,091$ منفی بیانگر رابطه بسیار ضعیفی می باشد به عبارت دیگر هر چقدر تحصیلات پدر افزایش یابد، وابستگی به خانواده پدری کاهش می یابد. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه

صفر رد می شود بنابراین بین تحصیلات پدر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری همبستگی معناداری وجود دارد. یا به عبارتی رابطه معکوس بین این دو متغیر وجود دارد هر چقدر پدر تحصیل کرده باشد وابستگی به خانواده پدری کمتر می شود.

- بین تحصیلات مادر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری همبستگی معناداری وجود دارد.

با توجه به اینکه دو متغیر هر دو در سطح ترتیبی می باشد در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از d سامرز استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری آن برابر است با $Sig=0,024$ به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه بین دو متغیر $F=-0,098$ منفی بیانگر رابطه بسیار ضعیفی می باشد به عبارت دیگر هر چقدر تحصیلات مادر افزایش یابد، وابستگی به خانواده پدری کاهش می یابد. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می شود بنابراین بین تحصیلات مادر پاسخگو و وابستگی به خانواده پدری همبستگی معناداری وجود دارد. یا به عبارتی رابطه معکوس بین این دو متغیر وجود دارد هر چقدر مادر تحصیل کرده باشد وابستگی به خانواده پدری کمتر می شود.

- بین تحصیلات مادر پاسخگو و وابستگی مالی به خانواده پدری همبستگی معناداری وجود دارد.

با توجه به اینکه دو متغیر هر دو در سطح ترتیبی می باشد در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از d سامرز استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری آن برابر است با $Sig=0,032$ به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه بین دو متغیر $F=-0,154$ منفی بیانگر رابطه ضعیفی می باشد به عبارت دیگر هر چقدر تحصیلات مادر افزایش یابد، وابستگی مالی به خانواده پدری کاهش می یابد. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می شود بنابراین بین تحصیلات مادر پاسخگو و وابستگی مالی به خانواده پدری همبستگی معناداری وجود دارد.

جدول ۶. ضرایب بین گروهی و درون گروهی متغیرها

Sig.	F	Ms	df	Ss	منبع تغییرات
0.37	۱,۹۲۸	۱۲۳,۵۳۲	۱۱	۱۳۵۸,۸۵۶	بین گروهی
		۶۴,۰۸۸	۲۴۶	۱۵۷۶۵,۵۹۴	درون گروهی
			۲۵۷	۱۷۱۲۴,۴۵۰	جمع

- بین شغل پدر پاسخگو و شغل پدر بزرگ (پدر پدر) همبستگی معناداری وجود دارد.

با توجه به اینکه دو متغیر هر دو در سطح ترتیبی می باشد در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از d سامرز استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری آن برابر است با $Sig=0,000$ به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه بین دو متغیر $F=0,203$ بیانگر رابطه متوسطی می باشد در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می شود.

رد می شود بین شغل پدر پاسخگو و شغل پدر بزرگ (پدر پدر) همبستگی معناداری وجود دارد

• بین شغل پدر و وابستگی به خانواده پدری تفاوت معناداری وجود دارد.

از آنجایی که هدف در بالا مشخص کردن تفاوت معناداری می باشد از آزمون F مستقل یا تحلیل واریانس یک طرفه، (ANOVA) استفاده شده است ، حال با توجه به نتایج آزمون F با سطح معناداری $\text{sig}=0,037$ نشان می دهد که میزان وابستگی به خانواده پدری در بین مشاغل مختلف تفاوت معناداری وجود دارد یعنی با توجه به اطلاعات موجود فرضیه صفر رد می شود و فرضیه پژوهشگر تأیید می شود.

بحث

بنا به آنچه بیان شد پارسونز در مورد خانواده هسته ای امریکایی بحث می کند اما اطلاق خانواده هسته ای به خانواده ایرانی ما را بر آن داشت تا شباهت ها و تفاوت ها ی این دو نوع خانواده را بررسی کنیم. از سوی دیگر بر اساس تحقیقات انجام شده در ژاپن خانواده هسته ای به دلیل وضعیت شغلی پدر و خانه نشین بودن مادر بیشتر به سمت خانواده زن گرایش معاشرتی و ارتباطی دارد اما به نظر می رسد در ایران باید در جستجوی گرایشاتی به سمت خانواده مرد باشیم. با توجه به نظریات پارسونز مبنی بر جدایی خانواده فرزند یاب از خانواده جهت یاب و انتقادات وارد بر مباحث وی متغیر میزان وابستگی خانواده فرزند یاب به خانواده جهت یاب می تواند میزان انزوای خانواده در ایران را پیش گویی نماید. نتایج این تحقیق نشان داد که شباهت شغلی، تحصیلی و پایگاهی مرد در خانواده فرزند یاب با پدرش در میزان این وابستگی موثر است. از سوی دیگر با افزایش تحصیلات پدر خانواده وابستگی به خانواده جهت یاب پدری کاهش می یابد تحصیلات پدر با متغیر رعایت مسایل مذهبی، تعیین مکان زندگی، تعیین محله زندگی، تصمیم گیری در امور مهم زندگی رابطه منفی دارد. به عبارت دیگر در تایید نظر پارسونز هر چه متغیرهای پایگاه اقتصادی اجتماعی فرد ارتقا می یابد وابستگی به خانواده پدری در ابعاد فوق کاهش می یابد. تحصیلات مادر نیز رابطه منفی را با وابستگی به خانواده جهت یاب پدری نشان می دهد. به عبارت دیگر هرچه تحصیلات مادر افزایش می یابد از میزان وابستگی به خانواده پدری چه از نظر مالی و چه از لحاظ غیر مالی کاسته می شود. نتایج رابطه معناداری میان مالکیت و درآمد از متغیرهای پایگاه اقتصادی- اجتماعی بر وابستگی به خانواده را نشان نمی دهد.

این در حالی است که شغل پدر در خانواده فرزند یاب و پدر در خانواده جهت یاب با یکدیگر همبستگی معناداری داشته اند. البته میزان وابستگی در مشاغل مختلف نیز متفاوت ارزیابی شده است. تعداد افراد خانواده فرزند یاب رابطه منفی را با میزان وابستگی نشان می دهد که نمایانگر تمرکز بیشتر پدر خانواده بر خانواده فرزند یاب و کاهش وابستگی ها به خانواده جهت یاب می باشد به دلیل زیاد بودن اعضای خانواده هسته ای می باشد. تحصیلات پدر و پایگاه اقتصادی اجتماعی وی در بعد میزان معاشرت های متغیر وابستگی به خانواده جهت یاب رابطه مثبتی را نشان می دهد که نشان می دهد معاشرت متغیری متفاوت از سایر ابعاد وابستگی است.

بارون سوسمان و لی بورچینال¹ نشان داده اند که اگر ایده آل خانواده امریکایی، نپذیرفتن کمک خویشاوندان

¹ Barone Suzman & Lee Purchinal

باشد لیکن در حقیقت کمک های متقابلی بین والدین و فرزندان ازدواج کرده وجود دارد. مخصوصاً در اوایل ازدواج که معمولاً کمک از جانب والدین به فرزندان ازدواج کرده است. کمک مزبور بصورت پرداخت پول بطور منظم نیست بلکه در زمان وقایع مهم مثل خرید منزل و غیره انجام می گیرد که موجد روابط عاطفی و اقتصادی دو نسل است و روابط آنها را نوعی استحکام می بخشد (میشل، ۱۳۵۴؛ ۱۱۵) اما ما در بررسی خود این رابطه را نیافتیم که البته به دلیل تفاوت سن خانواده فرزند یاب در تحقیق حاضر و نظرات این دو محقق می باشد. دوره عمر خانواده هسته ای مورد مطالعه بیش از بیست سال است که می تواند به قطع این کمک ها انجامیده باشد. به طور کلی میزان وابستگی خانواده فرزند یاب به خانواده جهت یاب در تحقیق حاضر بنا بر ارای پارسونز در ابعاد مختلف به میزان کمی برآورد شده است که احتمال سقوط خانواده هسته ای را در انومی خانواده به دنبال دارد. گرچه باید خاطر نشان ساخت جامعه اماری محدود حاضر نمی تواند قابل تعمیم به کل خانواده های ایرانی باشد و از سوی دیگر سن این خانواده ها بالا ارزیابی می شود و جهت بررسی انومی خانواده باید به تحقیقات بیشتری در مورد خانواده های هسته ای تازه ازدواج کرده پرداخت.

- اعزازی، شهلا. (۱۳۸۵). جامعه شناسی ازدواج و خانواده. تهران: روشنگران و مطالعات زنان.
- برناردز، جان. (۱۳۸۴). درآمدی به مطالعات خانواده. (حسین قاضیان، مترجم). تهران: نشرنی.
- بروس، کوین. (۱۳۸۸). مبانی جامعه شناسی. (غلام عباس توسلی و رضا فاضل، مترجمان). تهران: سمت.
- توسلی، غلام عباس. (۱۳۸۸). نظریه های جامعه شناسی. تهران: سمت.
- دلاور، علی. (۱۳۷۴). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی. تهران: رشد.
- رفیع پور، فرامرز. (۱۳۸۳). کندو کاوها و پنداشتها. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۸۱). مقدمه ای بر جامعه شناسی خانواده. تهران: سروش
- عباسی شوازی محمدجلال، ترابی فاطمه. (زمستان ۱۳۸۵). تفاوت های بین نسلی ازدواج خویشاوندی در ایران. مجله جامعه شناسی ایران، ۷(۴): ۱۱۹-۱۴۶.
- عباسی شوازی محمدجلال، ترابی فاطمه. (زمستان ۱۳۸۵). سطح، روند و الگوی ازدواج خویشاوندی در ایران. نامه انجمن جمعیت شناسی ایران؛ ۱(۲): ۶۱-۶۱.
- گرمارودی، شیرین. (بهار ۱۳۸۷). سخنی پیرامون رحم جایگزین در ایران، باروری و ناباروری؛ ۹(۱): ۳۴-۵۰-۶۴.
- مقصودی، منیژه. (۱۳۸۶). انسان شناسی خانواده و خویشاوندی. تهران: شیرازه
- میشل، آندره. (۱۳۵۴). جامعه شناسی خانواده و ازدواج. (فرنگیس اردلان، مترجم). تهران: انتشارات دانشکده علوم اجتماعی و تعاون.

Bedford, Victoria H. (1989). *Ambivalence in Adult Sibling Relationships* , Journal of Family Issues, Vol. 10, No. 2, p 211-224

Cox Cheryl, Anne .(1988). *Sibling Relationships in Classical Athens: Brother-Sister Ties*, Journal of Family History, Vol. 13, No. 1, p 377-395

Cross , Suzanne L. & Angelique G., Day. (2008). American Indian Grand Familis: Eight Adolescent and Grandparent Dyads Share Perceptions on Various Aspects of the Kinship Care Relationship, Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work, Vol. 17(1)

Dorfman, Lorraine T.& Mertens , Carol E. ; (Apr1990). Kinship Relations in Retired Rural Men and Women, Journal of Family Relations, Vol. 39 Issue 2, p166-173 Drabek , Thomas, E.&Key, William, H. &Erickson , Patricia, E. &Crowe, Juanita, L.(August ,1975). The impact of disaster on kin relationships, Journal of marriage and the family, p 481-494

Ibsen, Charles A. (November 1972). *Fictive Kin Term Use and Social Relationships Alternative Interpretations*, Journal of marriage and the family ,p615-620

Lawton, Leora& Silverstein, Merrill. (Feb1994). Affection, Social Contact, and Geographic Distance Between Adult Children and Their Parents, Journal of Marriage & Family, Vol. 56

Issue 1, p57-68, 12p.

Mason, Jennifer & Becky ,Tipper .(2008) .Being Related , How children define and create kinship, Journal of Childhood , Vol. 15, No. 4,p 441-460

Peletz,MG.(1995). *Kinship studies in late 20th century anthropology*, Annual review of anthropology,vol 24, p: 343-372

Pinquart ,Martin. (2003). *Loneliness in Married, Widowed, Divorced, and Never-Married Older Adults ,* Journal of Social and Personal Relationships, Vol. 20, No. 1, p31-53

Pitts, Jesse R. (1964) .The Structural-Functional Approach, ed. by Harold T Christensen, Chicago:

Rand McNally and Co.. Handbook of Marriage and the Family, p.88

Riggio Heidi R. (2000). *Measuring Attitudes toward Adult Sibling Relationships: The Lifespan Sibling Relationship Scale,* Journal of Social and Personal Relationships, Vol. 17, No. 6, p707- 728

Scharf Miri, Shulman Shmuel , Avigad-Spitz Limor. (2005) .Sibling Relationships in Emerging Adulthood and in Adolescence ,Journal of Adolescent Research, Vol. 20, No. 1, p64-90

Yomane, Tsuneo & Nonoyama, Hisaya .(November 1967). Isolation of the Nuclear Family and Kinship organization in Japan: A Hypothetical Approach to the Relationships Between the Family and Society, Journal of marriage and the family,p783-796

Wheaton, Robert. (1987). *Images of Kinship ,*Journal of Family History, Vol. 12, No. 1,p 389-405

Witkowski, Stanley R. (1977). *Kinship, journal ofAmerican Behavioral Scientist,* Vol. 20, No. 5,p 57-668.

